

Prelegerile și Conferințele ca mijloace de propagandă promovate de ASTRA, la începutul secolului XX

Inexistența unor cursuri și a unor conferințe sistematice pentru săteni impunea Astra ca factor esențial, deși se distinsese și Reuniunea Română de Agricultură din comitatul Sibiu și cea din Orăștie, dar redus în planul economic. Cele 22 prelegeri în 1901, apoi 1.100 în 1912 reprezintă o evoluție lentă pe un lung parcurs de timp, apoi un salt important, stimulat și de cele 2.000 koroane alocate de conducerea de la Sibiu. Conducătorii despărțămintelor sunt aceia care înființează agenturi, biblioteci populare, înscriu noi membri, țin șezători, prelegeri și conferințe, stimulează intelectualii satelor și ai centrului respectiv la acțiunile culturale gândite, uneori, de centrala de la Sibiu, și concretizate în plan local. Conferențiarul economic ai centralei, bine specializați, completează, în limita timpului și a resurselor materiale, tabloul acestui mod de eradicare a ignoranței¹. După 1900 începe să prindă contur în concepția „Asociațiunii” o metodologie, care se perfecționează treptat, culminând cu cei doi conferențieri, care vor fi angajați. O distincție clară trebuie făcută între conferințele și prelegerile celor doi conferențieri remunerați ai Astei, anume Aurel Cosciuc, conferențiarul „agronomic”, și Nicolae Iancu, conferențiarul „cooperativ”, ambii cu studii, ele fiind adresate fie țăranilor, fie păturii culte locale.

În 1910, deși fiecare despărțământ avea obligația a minimum 10 prelegeri, situația a demonstrat nivelul de implicare local în realizarea celor 497 prelegeri: Săliște-68, Năsăud-51, Brașov-44, Beiuș-6, Panciova-1. Un număr de 17 despărțăminte au primit suma de 1.700 koroane pentru cele 305 prelegeri, premiile fiind de 50 k. (2), 100 k. (14) și 200 k. (1). Tematic, cele 497 prelegeri se prezintă astfel: 133 - „chestiuni culturale, sociale, morale și religioase”, 60 scopurile „Asociațiunii”, 97 - probleme economice, 58 - probleme de igienă și medicină, 49 - probleme financiare, 26 - probleme de „limbă și literatură”, 22 istorie și geografie, 18 - „chestiuni practice de drept”, 7 - industrie și comerț, 27 - fără indicarea subiectului. Caracterul informativ, formativ, teoretic în general predomină în defavoarea celor de interes practic, deși își face simțită prezența și conferențiarul agronomic cu 13 „prelegeri populare”². Totuși, se poate aprecia că pentru țăranul român cele mai eficiente, trebuitoare erau două elemente:

(a) instruirea prin cursuri cu caracter practic pronunțat și la un nivel adecvat de accesibilitate;

(b) obținerea de capital, cu atât mai mult, cu cât sumele așteptate nu erau exagerat de mari.

Imixtiunea continuă a autorităților maghiare, încălcarea chiar și a drepturilor constituționale, a celor la care dădea dreptul Statutul aprobat al „Asociațiunii”, se resimțea și în zonele mai depărtate de centrele comitatelor.

O densă corespondență, întinsă între anii 1912-1915, dădea la iveală o altă fațetă a politicii oficiale, care

obliga agentura Bucium din despărțământul Șercaia (Făgăraș) să se plângă direct centralei din Sibiu împotriva obstrucțiilor preturii la organizarea prelegerilor „populare”. La intervenția preturii din Bucium, Judecătoria Cercuală din Șercaia, prin adresa nr. 649/3-1915, dă curs dosarului instrumentat lui George Dobrin, învățător în Bucium și șef al agenturii locale, acuzat „în chestia cauzei criminale pentru delict de defraudare”. Asistăm la o modalitate evidentă de șicanare, presiune și control, care s-a întins pe mai mulți ani. Se cereau două informații: dacă cerul de lectură, înființat în 1912, o formă atât de puțin politică, avea aprobarea oficială și dacă taxele au fost încasate și gestionate legal. Întrucât conducerea despărțământului Șercaia, adică dr. Hariton Pralea, președinte și Valeriu Chircoiaș, secretar, se afla pe front prin „grija” statului maghiar, conducerea Astei răspunde judecătoriei că înființarea agenturii e statutară și anexează statutul societății³.

Odată cu prezentarea procesului verbal al conducerii despărțământului Indol (Turda) se anexează și programul „prelegerilor populare” pentru 1913/4 însoțit de rugămintea ca centrala „să intervină pe lângă minister să se dea ordin fibirelor să nu mai oprească ținerea prelegerilor”. Conducerea Astei acceptă să trimită o plângere Ministerului de Interne „arătându-se toate abuzurile administrației împotriva instituțiunii noastre”, dar nu am găsit vreo dovadă a trimerii protestului preconizat. Teama se făcea resimțită și la nivelul conducerii societății sibiene⁴.

Lente Opreșiu, tânăr absolvent din Blaj, scria Astei în 1914 că în vara anului precedent a ținut conferințe în satele din Țara Oltului în urma unei decizii a „clericilor” din Blaj. Programul acestor conferințe fusese înaintat conducerii despărțământului Făgăraș, care a înștiințat autoritățile. După un itinerar prin 9 sate, pretorul din satul următor îl acționează în justiție pentru că nu i-a cerut permisiunea pentru conferință⁵.

Practica obstrucționării era de mult timp uzitată de autoritățile maghiare. În ședințele din 25 octombrie și 24 noiembrie 1913 ale despărțământului Brașov se menționa că „s-au luat dispoziții și pentru ținerea conferințelor asupra cărora poliția din Brașov a început să impună taxe”⁶.

În destule despărțăminte inițiativele individuale sunt cele care determină mutații, noi evoluții sau cel puțin clarificări de situații. Pentru preotul Vasile Debu din Cincșor (Făgăraș) „nelucrarea și lăncezeala” din despărțământul și pretura Cincul Mare, „unde nu s-a făcut absolut nimica în folosul poporului și pentru înaintarea lui”, l-au mobilizat spre soluția conferințelor organizate împreună cu teologul învățător I. Pica în toate satele din despărțământ. La Bruuiu și la Șomărin adunările sătenilor au fost întrerupte și interzise din ordinul pretorului cercual de către notarii locali „pentru conturbarea ordinii publice”.

Cei doi sunt condamnați „la o zi arest și 50 k. pedeapsă în bani, plus spesele în sumă de 45 k. “. Motivul acestei sentințe „barbare“, cum o califică preotul, l-a constituit faptul că nu s-a „cerut concesiunea pentru conferințe de la «domnul notar» și de la «domnul primar»“, sași de origine. De altfel, nu era prima măsură administrativă locală pentru această culpă. Se cere intervenția Astei pentru a fi stopate abuzurile unor demnitari locali și „ca să nu mai obțină cazul“ în care „conferențiarilor să fie expuși șicanelor tuturor nădrăgarilor“⁷.

În 1913 dr. Teodor Mihali a făcut o donație de 5.000 koroane în scopul realizării unor „prelegeri“ între țărani, dar suma e depusă spre mijlocul anului 1914. Ioan I. Lăpădatu avansează ideea de a realiza personal, ajutat de prietenii, planul de 180 prelegeri la sate în schimbul respectivei sume, care ar trece în „fondul ziariștilor“. Conducerea Astei nu agreează propunerea și promite donatorului că va pregăti un program pentru 3 ani „pentru propagandă economică rațională în cadrele Asociațiunii“. Planul „prelegerilor economice“ va fi redus apoi la cererea donatorului la 2 ani și restrâns ca arie la comitatele: Maramureș, Sătmăr, Solnoc-Dobâca și Bihor. Amploarea propagandei economice preconizată a avut aceeași soartă ca și alte proiecte ce-și propusese deja „Asociațiunea“ în acele momente și nu numai⁸.

Uneori mai vizibil se arăta interesul pentru partea financiară a prelegerilor. Referindu-se la anul 1913, despărțământul Năsăud raporta: „Urmări practice de pe urma acestei prelegeri anul trecut nu am putut înregistra și aceasta din cauza situației financiare nesigure și continuu încordate...“⁹.

Prelegerile ocupau cea mai mare parte din spațiul unui raport anual cu cele șapte puncte ale chestionarului trimis de centrală despărțământelor, dată fiind menționarea titlurilor fiecărei conferințe și prelegeri în parte. Dacă în 1914 despărțământele Abrud-Câmpeni, Bocșa, Sibiu ș.a. nu au înregistrat nici o prelegere, despărțământul Băsești apare cu 1, Gherla cu 16, Beiuș cu 76, Beclean cu 92¹⁰.

Numărul relativ mare al prelegerilor se armoniza cu diversitatea tematică, pregnantă de altfel, în rapoartele anuale. Câteva exemplificări sunt ilustrative în acest sens: *Cultivarea pomilor, Însemnătatea mașinilor agricole și a tovarășiilor economice, Despre asigurarea vitelor, Înbrățișarea meseriilor, Despre contracte și testamente, Despre procese, Legea pentru izlaurile comunale, Combaterea concubinajelor, Urmările beției, Viața lui Iisus* (cu „proiecțiuni“ de „Schiopicon“), *Despre zestre și averea particulară a femeii, Jocul de cărți, Igiena copiilor, Igiena poporală, Însemnătatea școalei în viața poporului nostru, Ștefan cel Mare și luptele lui, Văderi din România (Săliște), Jubileul reginei Carmen Sylva (Zărnești)* ș.a.¹¹.

Pentru stimularea prelegerilor în despărțăminte, Astra instituie în 1914 un număr de 25 premii („ajutoare“) a 50 koroane și 100 koroane, prin circulara sa din 23 martie 1914. Premiile de 100 koroane sunt primite de despărțământele Baia Mare, Becicherec și Beiuș, iar cele de 50 koroane de 27 despărțăminte ca Abrud, Șimleu, Vârșet ș.a.¹².

Dacă în 1913 au avut loc 1.226 prelegeri, la care adăugăm cele 242 ale conferențiarilor centralci, adică 1.468 prelegeri, în 1914 numărul lor e de numai 575. În 1915 ele nu mai sunt menționate, ca în 1916 să fie pomenite 3 prelegeri¹³.

Rolul prelegerilor sâștești din punct de vedere instructiv era totuși mult mai limitat decât se crede, dar el fortifica conștiința poporului împotriva politicii de maghiarizare, îi concentra atenția și voința de la problemele

mărunte cotidiene la cele fundamentale, care stăteau spre rezolvare în fața românilor.

Nu surprinde varietatea tematică a cărui scop era lărgirea orizontului săteanului, care ducea o viață izolată, patriarhală. Tenta de educație morală era pregnantă, astfel sunt combătute tare ca: alcoolismul, jocurile de noroc, lenea, sectele religioase, concubinajul, lipsa credinței. Erau dezvoltate sentimente de înaltă valoare morală: munca, întărirea familiei, dezvoltarea sentimentelor religioase ș.a. De asemenea, se dădeau unele informații de bază legate de aspecte ale agriculturii, specifice muncii țăranilor. Nu lipsesc nici informații despre importanța mașinilor agricole, tehnologie agricolă, care nu era la îndemâna țăranului român. Surprind teme legate direct de România și care aveau menirea de a menține trează conștiința națională, legătura cu „țara“.

Prelegerile se puteau organiza în mod special, dar, de regulă, ele erau legate de anumite acțiuni: adunări cercurale și aveau loc adesea în biserici la sfârșitul slujbei pentru a capta interesul a cât mai multor săteni, șezători, cursuri pentru țărani, alte acțiuni.

De altfel, importanța prelegerilor era evidențiată chiar de revista Transilvania. anume că „este una din problemele principale ce trebuie îmbrățișate de despărțăminte...“. Politica culturală a „Asociațiunii“ se adresa cu precădere segmentului majoritar al populației românești, adică țăranimii, în sprijinul căreia nu venea nici o instituție de stat maghiară decât în mod condiționat, cum era cazul școlii de stat. Edificator este rezultatul politicii de deznaționalizare forțată a românilor din secuime, care n-a încetat din 1919 până în prezent.

Revista Transilvania, nu face distincție uneori între prelegeri și conferințe, cum de altfel, nu fac nici cei doi conferențiarilor sibieni. Nu au fost acordate premii pentru conferințe¹⁴. De altfel, premiile se acordau acelor despărțăminte, care s-au angajat să desfășoare o „activitate sistematică“ în acest domeniu și numai pentru „prelegeri“¹⁵.

Despărțământul Blaj se aștepta la suma de 100 koroane pentru conferențiarilor săi în număr de 10 pentru „conferințele economice“ preconizate. În lista anexată sunt 6 preoți, 3 profesori, 1 „secretar“¹⁶. Aceeași sumă e pretinsă de despărțământul Cluj, care enumeră titlurile celor 13 „conferințe“, din care exemplificăm: *Întăilele ajutoare la îmbolnăviri, Vlaicu și Stroescu, Ce este biserica românească, Din scăderile poporului nostru, Cum să facem testamentele* ș.a. Dar despărțământele se refereau tot la prelegeri, deși în rapoartele anuale se face departajarea respectivă.

Conferințele pentru intelectuali sunt prezente și ele: dr. Horațiu German - Impresii din America (Brad), Onisifor Ghibu - Dorințele tinerimii universitare, Spiru Haret, (Cluj), dr. I. Ciordaș - Curtea cu jurați, dr. C. Pavel - Ioan Luca Caragiale, Aurel Magier - Despre românii din Bucovina (Beiuș), I. Lupaș Șaguna și Eötvös, S. Dragomir - Revoluția iobagilor: Horia, 1784, dr. Eleonora Lémenyi - Drama clasică și romantică franceză (Sibiu), dr. Aurel Crăciunescu - Trecerea de la păgânism la creștinism (Sibiu) ș.a. Între conferențiarilor din Sibiu din 1914 apar Simion Mehedinți și A.I. Tzigara-Samurcaș din România¹⁷.

Mai rar sunt cuprinse conferințele în rapoarte, astfel, în 1914 constatăm 4 la Brad, 7 la Zărnești și 10 la Sibiu, dar la Sibiu acestea sunt în fapt conferințele cursului sistematic al centralci¹⁸. Prelegerile aveau o anumită importanță doar dacă erau însoțite de exemplificări practice, în cazul celor cu caracter agricol. Conferințele aveau un caracter nu numai cultural, ci și unul evident etnic și indirect politic, elemente, pe care le putem observa și la unele din-

tre prelegeri.

Conferințele erau pregătite în prealabil cu minuțiozitate și nu odată cu sacrificii materiale. Farmacistul Virgil Albescu din Gurahonț scria în 15 iunie 1914 că pentru adunarea generală din 26 iulie 1914, pe care și-o dorea cât mai impunătoare, a convenit cu medicul Robu pentru conferința cu titlul *Boalele molipsitoare*, iar cu doi profesori pentru alte două conferințe exemplificate prin „*schioticon*”. Conferențiarul agronomic, A. Cosciuc, era invitat să conferențeze despre „*legea izlazurilor*”²⁰. Deși conferințele erau în genere pregătite, cele mai izbutite erau totuși cele ale reprezentanților despărțămintelor și ai Sibiului. Caracterul lor era nu numai de natură morală, educativă, dar și cu tentă pragmatică, dacă ne referim la conferințele celor doi conferențieri ai „*Asociațiunii*”, cel agronomic și cel cooperatist. Importanța prelegerilor era mai redusă, dar absolut necesară contextului; în cazul conferințelor pe teme de specialitate destinate tărâniimii, în mod cert câștigul era superior, chiar dacă în ultimă instanță numai obținerea de capital rezolva problema acestei categorii sociale, baza națiunii române, atât de oprise social și național. Destul de târziu ajunge și Astra la ideea tipăririi celor mai izbutite conferințe, iar Oct. C. Tăslăuanu primea însărcinarea concentrării conferințelor ținute în sala festivă de la Sibiu în iarna anului 1913/1914²¹. O idee benefică și ea anulată de război. O distincție se impune a face între prelegerile și conferințele pregătite pentru populația rurală și conferințele care vizau exclusiv pe intelectualii din zonă. În Transilvania devenise deja cunoscut cursul special de la Sibiu, care purta pecetea centralei, bazat pe prestigiul unor personalități, inclusiv din Cemăuți și România.

Iată câteva date asupra conferințelor din despărțăminte: 1913 - 154, 1914 - 53, 1915 până în 1918 - 0. Numărul șezătorilor, ocazie potrivită pentru prelegeri și conferințe, a scăzut de la 47 în 1913 la 23 în 1914, ca în următorii ani să dispară cu totul²².

Cei doi conferențieri desfășoară o prodigioasă activitate. N. Iancu, conferențiarul cooperatist, a raportat: 11 „*conferințe*” în 10 sate din 3 comitate în noiembrie-decembrie 1913, 13 „*conferințe*” în 14 sate din 8 comitate, în februarie-iunie 1914, toate referitoare la înființarea de bănci și însoțiri de consum sătești. Până la jumătatea anului 1914 a înființat 18 bănci populare în 18 sate din 10 comitate, a reactivat 7 bănci populare din 5 comitate și a pregătit pentru înființarea unor bănci 11 sate din 11 comitate. Îndrumări au fost date unui număr de 60 sate, iar o corespondență

bogată a fost purtată cu peste 200 reprezentanți ai unor sate din Transilvania și Banat. La rândul său, A. Cosciuc, conferențiarul agronomic, susține 141 „*prelegeri*” în 68 de sate în prima jumătate a anului 1914; dintre aceste „*prelegeri*” o bună parte au avut loc în 21 de sate din zona Vârșetului. Observăm însă, că în afara prelegerilor pe tema de specialitate, A. Cosciuc a ținut și „*prelegeri*” despre lăisuri ori pe teme de cultură generală²³. N. Iancu utilizează termenul de conferințe, iar A. Cosciuc pe cel de prelegeri.

Principalele piedici, care au stat în fața Astei centrală, dar și a despărțămintelor au fost multiple: cele de ordin material, atitudinea de obstrucționare a autorităților locale, indiferențismul unei bune părți a intelectualității locale, precum și lipsa de inițiativă și unitate²⁴.

Propaganda inițiată de Astra se baza pe mijloacele tipice epocii, pe o experiență câștigată de centrala de la Sibiu în relația sa cu localitățile rurale și orașele din Transilvania și Banat, în condițiile unor comunicații dificile, cu zone rurale izolate și fără cale ferată, de reală înapoiere economică și culturală. Se mai adăugau și poziția autorităților maghiare, profund ostilă, dar și lipsa de unitate a intelectualității românești. Conferințele, publicațiile și adunările generale erau formele cele mai mult uzitate de exprimare.

La adunările generale ale agenturilor ori despărțămintelor, intinerante în satele și comunele despărțământului și care aveau loc adesea în biserică, după terminarea slujbei, se țineau „*prelegeri*” și, uneori, conferințe. Prelegerile erau de regulă modeste și, câteodată, improvizate, depindeau de inspirația vorbitorului, de regulă, preotul ori chiar învățătorul, și aveau un caracter pregnant moralizator, educativ, în parte informativ. Sensul lor era mai ales acela de a crea unitate sufletească și etnică, ca bază a rezistenței antimaghiare și ca clement de susținere a P.N.R. Schimbul de conferențieri între diferite centre a mărit aria contactelor individuale și de grup și a contribuit la coeziunea etnică.

În instrumentarul propagandistic al Astei conferințele și prelegerile ocupau un loc care nu poate fi neglijat. mai mult ele se regăsesc în toate rapoartele, ceea ce exprimă nu numai importanța lor în sine în politica culturală gândită la Sibiu, dar și optica evidentă de a se da prioritate masei rurale, majoritare a românilor. Efectul dat de concentrarea etnică a unui grup, relativ bine delimitat, uneori și din sate diferite, în cazul adunărilor cercuale, egala cel puțin latura formativă a conferințelor și prelegerilor.

Note

1. Cursurile și prelegerile populare. în Revista Economică, nr.43 din 26 oct.1913, p.465; nr.45 din 9 nov.1913, p.481-483; Ridicarea satelor noastre, în nr.20 din 17 mai 1913, p.278. Vezi și V. CURTICĂPEANU, Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918, București, Editura Științifică, 1968, p.116-117; ION MARIȘ, Tradiție și actualitate în răspândirea culturii, în vol. ASTRA 125 de ani. Sub redacția Dr.VICTOR GRECU, Sibiu, 1987, p.275.
2. Rev. Transilvania, XLII, 1911, nr.4, p.488-490; OCTAVIAN GOGA, Mijloacele de propagandă literară și culturală ale „Asociațiunii”, ibidem, 1911, nr.4, p.385-389. Lista conferințelor ținute în adunările generale între 1862-1910 e relevantă pentru varietatea tematicii. Cf. p.386-388. Din 1905 au fost alocate anual câte 2.000 k. ca premii, iar între anii 1906-1910 s-a cheltuit suma de 14 738 k. Situația prelegerilor: 1900 - 32 prelegeri, 1901 - 22, 1903 - 40, 1904 - 40, 1905 - 44, 1906 - 149, 1907 - 341, 1908 - 354 prelegeri și 51 conferințe, 1909 - 389 prelegeri și 73 conferințe. Vezi p.388-389, p.536-544, 549-500. În perioada 1910-1918 situația prelegerilor și conferințelor: 1910/11 - 558, 1911/12 - 775, 1912/13 - 1201, 1913/14 - 1380, 1914/15 - 628, 1915/16 - 1919/20-0. Cf. Mijloacele de propagandă literară și culturală ale „Asociațiunii”, 67, 1936, nr.4, p.241.
3. A.N. Sibiu, Id.Astru, reg.nr.9, f.60v.; 10, f.8v-9; 13-1v., 181-182,

- doc.nr.962, 1047/1915; 1042/1915, pct.378, f.165-166; 1152/1915, pct.409, f.181-182; 46/1916, pct.17, f.8v-9. Uneori autoritățile aduceau grave acuzații celor care țineau prelegeri. Să exemplificăm: „*Preotul Grigore Vermeșan din Pesac este pus sub pază politică fiindcă în august 1914 a găzduit în locuința sa un reprezentant al «Astei» care a făcut în fața sătenilor expuneri axate pe tema luptei românilor pentru independență, fapt calificat de organele de stat locale drept «delict de agitațiune»*”. Cf. IOAN MUNTEANU, Mișcarea națională din Banat. 1881-1918. Timișoara, 1994, p.211.
4. Doc.nr.661/1914, pct.123, f.27; rev. Transilvania, XLV, 1914, nr.7-9, p.271.
5. Doc.nr.39/1914.
6. Doc.nr.99/1914, pct.16, f.5.
7. Doc.nr.71, 759/1914, 898/1915. Judecătoria cercuală din Sereia, prin adresa nr.649/3 - 1915, cerea deslușiri Astei. Despărțământul Scini (Maramureș) amintea și el despre prelegerile „*adunări aprine*” Cf.doc.nr.189/1915, pct.54, f.25v-26.
8. Doc.nr.1502/1914, pct.227, f.67v. 68; 1503/1914, pct.331, f.80v-81; Prelegeri economice, în rev. Transilvania, 1914, nr.7-9, p.251; nr.10-12, p.509.
9. Doc.nr.1523/1914. Vezi și GRIGORE BELDEAN, ASTRA în viața spiri-

tulă a Sălajului, în vol. ASTRA. 1861-1950. 125 de ani de la înființare. Sub redacția dr. VICTOR GRECU, Sibiu, 1987. p.163-164.
 10. Rev. Transilvania, XLVI, 1915. nr.7-12. p.112, 114, 116, 119, 125, 143-144.
 11. Ibidem, 1914, nr.7-9, p.256-258. 261, 266, 267, 283, 292 ș.a.; 1915, nr.7-12, p.113, 115-117, 122, 140-141. Vezi și: Arhivele Naționale Bistrița, fd. Despărțământul Năsăud al Astrei, nr.131, f.5.
 12. Doc.nr.333, 430, 536, 632, 1301, 1405/1914; 661/1914, pct.130, f.28; Despărțămintele, în rev. Transilvania, 1914, nr.3, p.120; 1915, nr.7-12, p.103-104. În 1913 au fost acordate 23 premii a 50 k. Cf.1914, nr.7-9, p.243244.
 13. Rev. Transilvania, 1914. nr.7-9, p.293-294; 1915, nr.7-12, p.103; 1916, nr.712, p.99-101; 1917. nr.7-12, p.103; OCTAVIAN GOGA, Mijloacele de propagandă..., p.241. Vezi și: VIOREL FAUR, Pagini din lupta populației din sudul Bihorului pentru afirmarea culturală (Activitatea despărțământului beiușan al „Astrei” între anii 1898-1914), în Crisia, VIII, 1978, p.451-452. 461. 481-482; idem, Contribuții la cunoașterea acțiunilor de constituire a despărțământului Tinca al „Astrei” și a primelor demersuri pentru înființarea celor de la Salonta și Vașcău X1912-1914, în Crisia, VIII. 1978, p.618.
 14. Ibidem, 1915, nr.7-12, p.103-104.
 15. Ibidem, 1914, nr.7-9, p.243.
 16. Doc.nr.536/1914.
 17. Doc.nr.430/1914. Pentru despărțământul Alba Iulia vezi

doc.nr.333/1914. Mai vezi: doc.nr.954/1914, pct.179, f.38; pct.181, f.39-40; pct.190, f.41.
 18. Rev. Transilvania, 1914, nr.7-9, p. 258.262. 280, 286; 1915, nr.7-12, p.118, 120, 137.
 19. Ibidem, 1915, nr.7-12, p.120, 137. 142; doc.nr.1523/1914.
 20. Doc.nr.1301/1914. Recuzita tehnică consta din diapozitive, utilizate la aparatul numit „schiopicon”. Cf.doc.nr.767. 1315/1914; 132, 784 /1915. Mai vezi și doc.nr.465, 554, 632, 1111. 1954/1914; rev. Transilvania, 1915, nr.712, p.120, 137.
 21. Doc.nr.563/1914. Nu întotdeauna inițiativele locale erau onorate de cei de la centru, dar nici vâltoarea războiului nu o permitea. Gavril Branea din Petelea (Reghin), se plângea că textele a 16 conferințe „economice” predate lui Oct. C. Tăslăuanu spre publicare nu au fost nici publicate, nici înapoiate. Cf.doc.nr.1725/1914. Mai vezi și: I. MUSCĂ, Documente privind activitatea despărțământului Jibou al Astrei X1912-1918, în Acta Musei Porolissensis. XIX. 1995, p.239.
 22. Rev. Transilvania, 1914, nr.7-9, p.293-294; 1915, nr.7-12, p.143-144; 1919, nr.1-12, p.8, 16.
 23. Ibidem, 1914, nr.7-9, p.295-309; 1915, nr.7-12, p.145-149.
 24. A. COSCIUC menționa indiferentismul „inteligenței de la sate”. Cf. doc.nr.1080/1914. Vezi și: DORIN GOȚIA, Un memoriu de activitate al Astrei înaintat Ligii Națiunilor. în Repere sibieni, Sibiu, vol.III, 1982, p.305. Mai vezi: PAMFIL MATEI, ASTRA. 1861-1950, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986, p.284-285.

Abstract

The University Lectures and Conferences as propaganda means promoted by ASTRA

This research refers to the propaganda promoted by ASTRA. This propaganda relied on the specific means of those times and also on the experience which was gained by the head office from Sibiu in its relationships with the rural localities and the cities from Transylvania and Banat in that conditions of difficult communications. The hostile position of the Magyar authorities and the missing unity of the Romanians added to this, too.

The publications, general meetings, university lectures and conferences in the propaganda instruments of Astra occupied a place that cannot be overlooked.

Dorin Goția

Arhivist Dr., Direcția județeană Sibiu a Arhivelor Naționale
 Sibiu, Str. Arhivelor, nr. 1
 Tel. 069 / 431359